

Användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i åldrarna 45-64 år

Benozir Rahman
Natalia Seydakova

Arbetsterapeutexamen
Arbetsterapeut

Luleå tekniska universitet
Institutionen för hälsovetenskap

Luleå tekniska universitet
Institutionen för hälsovetenskap
Avdelningen för hälsa och rehabilitering
Arbetsterapeutprogrammet, 180 hp

Användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i
åldrarna 45-64 år

Everyday technology use in daily activities in individuals aged
45-64 years

Författare: Benozir Rahman och Natalia Seydakova

Examensarbete i arbetsterapi
Vårterminen 2011
Handledare: Maria Larsson-Lund, Docent

Rahman, B., & Seydakova, N.

Användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i åldrarna 45-64 år.

Everyday technology use in daily activities in individuals aged 45-64 years.

Examensarbete i arbetsterapi, 15 poäng, Luleå tekniska universitet, Institutionen för hälsovetenskap, 2011.

SAMMANFATTNING

Teknikens roll i samhället ökar och större delen av befolkningen behöver hantera olika föremål och tjänster, vilket kan medföra svårigheter vid användning. Syftet med studien var att beskriva relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i åldrarna 45-64 år. Studien designades med kvantitativ ansats. Undersökningsgruppen bestod av 40 personer från landsbygd och storstad. Datainsamling genomfördes med det standardiserade bedömningsinstrumentet Everyday Use Technology Questionnaire (ETUQ II), bearbetades i dataprogram och redovisades med deskriptiv statistik. I resultatet framkom att det finns skillnader i relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik mellan personer i landsbygd och storstad. Skillnader i relevans var inom områdena hushållets aktiviteter, diverse aktiviteter i hemmet, elverktyg samt arbete. Svårigheter i användning av vardagsteknik uppgavs inom områdena diverse aktiviteter i hemmet, elverktyg, telekommunikation och arbete. Sammanfattningsvis indikerar studien att relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik kan påverkas av var personer bor. Vardagsteknik har betydelse för personers dagliga aktiviteter och arbetsterapeuter behöver uppmärksamma vilka faktorer som kan påverka svårigheter i användning.

Keywords: everyday technology, daily activities, participation, occupational therapy

Rahman, B., & Seydakova, N.

Everyday technology use in daily activities in individuals aged 45-64 years.

Användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i åldrarna 45-64 år.

Examensarbete i arbetsterapi, 15 poäng, Luleå tekniska universitet, Institutionen för hälsovetenskap, 2011.

ABSTRACT

The role of technology is increasing and most of the population uses a variety of simple and complex everyday technology at home and society. The aim of this study was to describe relevance and difficulties in use of everyday technology in daily activities in individual's aged 45-64 years. The study was designed quantitatively. The survey group comprised of 40 persons living in either countryside or large town. Data was conducted with the standardized assessment instrument Everyday Use Technology Questionnaire (ETUQ II). Data was analyzed in a computer software program and was presented with descriptive statistics. The result showed that there are differences in the relevance and difficulties in the use of everyday technology in individuals from countryside and large town. Differences in the relevance were found within the areas of household activities, activities in the home, power tools and work. Difficulties in use of everyday technology were found within the areas activities in the home, power tools, telecommunication and work. In conclusion, the study indicates that the relevance and difficulties in the use of everyday technology can be influenced where individual's live. Everyday technology is relevant to individual's daily activities and occupational therapists need to pay attention to the factors that may affect the difficulty of use.

Keywords: everyday technology, daily activities, participation, occupational therapy

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Förord	4
2. Inledning	5
3. Bakgrund	5
3.1 Vardagsteknik.....	5
3.2 Vardagsteknik, delaktighet i aktiviteter och hälsa	7
3.3 Arbetsterapeutens roll	8
3.4 Problemformulering	8
4. Metod	9
4.1 Urval	10
4.2 Instrument.....	10
4.3 Procedur	11
4.4 Analys av data.....	12
4.5 Etiska reflektioner	13
5. Resultat	13
5.1 Hushållets aktiviteter	14
5.2 Diverse aktiviteter i hemmet	14
5.3 Hygien- hjälpmedel och dylikt.....	15
5.4 Elverktyg.....	16
5.5 Tillgänglighet.....	16
5.6 Telekommunikation	17
5.7 Ekonomi och Inköp.....	17
5.8 Kommunikation och transport.....	18
5.9 Arbete och utbildning	18
5.10 Svårigheter i användning	19
6. Resultatdiskussion	20
7. Metoddiskussion	27
8. Slutsats	30
9. Referenslista	31
10. Bilaga 1 – Information och förfrågan om medverkan i ett projekt om användning vardagsteknik	34
11. Bilaga 2 – Informerat samtycke	35

1. Förord

Det har varit en intressant resa att se våra tankar och idéer växa fram till ett helt examensarbete. Vi vill tacka vår handledare, Maria Larsson-Lund, för viljan att få oss att prestera vårt bästa samt den konstruktiva kritik som alltid fått oss vilja sträva ett steg högre. Vidare vill vi tacka våra deltagare som tagit sig tid att besvara våra frågor. Slutligen går ett hjärtligt tack till våra familjer som alltid var villiga att lyssna på våra idéer och funderingar. Vi hoppas att Ni som läsare kommer få mer kunskap om användning av vardagsteknik hos personer i arbetsför ålder.

Benozir Rahman

Natalia Seydakova

Stockholm

Uppsala

Maj 2011

2. INLEDNING

Personer behöver använda alltmer teknik i dagliga aktiviteter, vilket kan medföra svårigheter när samhället förväntar sig att personer skall kunna hantera olika föremål och tjänster som följer med en teknikutveckling. Personers delaktighet i dagliga aktiviteter är ett viktigt område inom arbetsterapi och av den anledningen vill författarna studera vilken roll vardagsteknik har för personers delaktighet i dagliga aktiviteter.

3. BAKGRUND

3.1 Vardagsteknik

Vardagsteknik omfattar elektronisk, mekanisk och teknisk utrustning både välkända men även nyligen utvecklade föremål och tjänster (Nygård & Starkhammar, 2007) som personer använder i dagliga aktiviteter som kommunikation, egenvård, arbete samt fritid (Rosenberg, Kottorp, Winblad & Nygård, 2009). Bankomater, kreditkort och biljettautomater är exempel på frekvent använd vardagsteknik för att hantera ekonomi och kollektivtrafik. Användning av mobiltelefoner ökar upplevelsen av säkerhet och mobilitet (Nilsson, Sonn & Dahlin Ivanoff, 2010). Vardagsteknik kan ses som en resurs för dagliga aktiviteter exempelvis kan datorn användas för att kunna betala räkningar, kontakta myndigheter och sociala medier. Den ökade användningen av Internettjänster och telekommunikation erbjuder helt nya möjligheter att få tillgång till omedelbar information (Dolton & Pelkonen, 2004; Morgan, 2010).

Enligt Findahl (2010) använder 91 procent av befolkningen i Sverige mellan 45-54 år internet och mellan 55-64 år använder 80 procent internet. En tredjedel av befolkningen mellan 45-64 år använder inte internet för att betala räkningar. Åtta av tio personer använder inte heller mobilen för att gå online. De flesta internetanvändare från 16 till 45 år är uppväxta med datorn och 99 procent av dem använder Internet dagligen (Findahl, 2010). Uppväxten har inverkan på hantering av vardagsteknik eftersom personer då skaffar sig värderingar, beteenden och färdigheter. Under den perioden genomgår personer betydande förändringar som kan vara av både fysisk, social och kulturell karaktär (Keilhofner, 2008). Kulturell

bakgrund är av betydelse eftersom användning av vardagsteknik sker i en miljö eller ett sammanhang som påverkas av kulturella vanor (Björk, 2009).

Vuxenlivet är nära sammankopplat till personers arbetsliv, som är den längsta perioden i livet. En hel del av vardagsteknikutvecklingen är idag fokuserad på tekniktillämpningar i arbetslivet, vilket innebär att personer kommer i kontakt med vardagsteknik i sitt arbete vare sig de vill eller inte. Det förefaller att datoranvändning nu är så gott som obligatorisk på arbetsplatser. Av samtliga yrkesarbetande personer använder nästan 70 procent datorer på arbetet. Det är viktigt att följa med utvecklingen av datorer för att personer skall kunna vara delaktiga i sin yrkesutveckling (Dolton & Pelkonen, 2004).

Lim (2008) beskrev i sin studie samspel mellan vardagsteknik och ålder utifrån två tekniska epoker, där personer från 46 år och äldre tillhörde den elektromekaniska generationen och personer från 45 år och yngre tillhörde den digital programvara generationen. Elektromekaniska generationen hade svårigheter med att använda vardagsteknik jämfört med digital programvara generationen. De flesta svårigheter uppstod på grund av vardagsteknikens komplexitet. Elektromekaniska generationen påverkades också mer av bristande erfarenhet av dagens vardagsteknik än digital programvara generationen. Det är betydelsefullt för arbetsterapeuter att uppmärksamma att personers erfarenheter kan variera vid användning av vardagsteknik utifrån vilken teknisk generation de tillhör.

Förutom personers ålder kan intresse, kunskap och miljö ha betydelse när det gäller användning av datorer (Findahl, 2010). Johansson (2003) påvisade i en studie att användning av vardagsteknik som datorer och Internet hos personer i Sverige har ett samband med boendemiljö. Personer i storstad använder datorer mer frekvent än personer i landsbygd. I studien visades även att attityden till datorer och Internet skiljer sig åt. I storstad har personer högre tilltro till sin egen förmåga att använda datorer än personer i landsbygd. Skäl till att personer inte använder dator är främst att de inte tycker att de har ett behov av det samt avsaknad av kunskap om datorer. Skäl till att personer inte använder Internet handlar främst om brist på intresse och motiv.

För att vardagsteknik skall vara relevant att använda behöver personer se en tydlig och praktisk nytta med föremålet eller tjänsten. Även vardagsteknikens nödvändiga funktioner behöver svara mot personers krav och behov av användning, vilket kan ge en känsla av välbefinnande (Nygård & Rosenberg, 2010). Dessutom kan lättanvänd vardagsteknik möjliggöra och främja personers självständighet (Lim, 2010). Utifrån European Institute for Design and Disabilit [EIDD] (1993) skall vardagsteknik vara enkelt, lättbegripligt och inte beroende av personers erfarenhet, kunskap och koncentrationsförmåga. Användbarhet innebär att personer skall kunna ta sig till och ifrån, kunna använda, vistas i, förflytta sig och bruka den fysiska miljön på samma villkor som andra (Principles of Universal Design, 2010). Ett exempel är att en tvättstuga skall vara utformad så att alla boende förstår hur maskiner och bokningssystem fungerar. Vardagsteknik kan vara relevant att använda för att exempelvis kunna orientera sig i omgivningen, för planering och påminnelse av uppgifter som skall utföras, vilka kan underlätta i personers dagliga aktiviteter. Användning av vardagsteknik har därmed potential att öka personers delaktighet (Lim, 2010).

3.2 Vardagsteknik, delaktighet i aktiviteter och hälsa

Användning av vardagsteknik ingår i vardagliga rutiner, vilket kan bidra till att personer på ett förenklat och säkrare sätt kan utföra sina aktiviteter (Lange & Smith, 2002). Välkänd vardagsteknik och tydliga rutiner som blivit till en vana kan underlätta personers aktiviteter (Armanius Björlin et al., 2004). Vardagsteknik kan även ses som ett potentiellt hot på grund av den snabba teknikutvecklingen där nya vanor måste läras in (Morgan, 2010). Förändringar i vanor kan utgöra hinder i personers delaktighet i aktiviteter (Keilhofner, 2008).

Delaktighet i aktiviteter sker i relation till personers färdigheter och miljön som de lever i (WHO, 2001). Miljön består av fysiska, sociala, kulturella, ekonomiska och politiska förutsättningar (Keilhofner, 2008). För att personer skall kunna fungera i dagens samhälle krävs färdigheter att kunna hantera vardagsteknik (Lim, 2008; Rosenberg et al., 2009). Vardagsteknikens egenskaper kan ställa krav på personers färdigheter, vilket i sin tur kan påverka aktivitetsutförande. I aktivitetsutförande kan personers kompetens och sociala identitet speglas (Hocking, 2000; Kielhofner, 2008). Svårigheter i användning av vardagsteknik kan leda till otillfredsställelse med

aktivitetsutförande, vilket kan påverka personers självbild samt utgöra hinder i att vara delaktiga i aktiviteter som i sin tur kan leda till ohälsa (CAOT, 2002; Hocking, 1997).

3.3 Arbetsterapeutens roll

Enligt World Federation of Occupational Therapists [WFOT] är målet med arbetsterapi att främja hälsa och välbefinnande genom aktivitet. Fokus i arbetsterapi är att kunna öka personers självständighet och delaktighet i dagliga aktiviteter (WFOT, 2010). Användning av vardagsteknik kan vara ett stöd för personers delaktighet i aktiviteter, vilket i sin tur kan bidra till ökad hälsa. Arbetsterapi har en unik möjlighet att bidra till utveckling och förverkligande av delaktighet för personer samt beakta faktorer som kan påverka personers aktivitetsutförande (Keilhofner, 2008). Arbetsterapi syftar till att skapa förutsättningar för personer att vara delaktig i aktiviteter som är meningsfulla och nödvändiga genom ett klientcentrerat förhållningssätt (CAOT, 2002; Kielhofner, 2008). Utifrån ett klientcentrerat förhållningssätt ska arbetsterapeuter fokusera på behov och önskemål för att göra det möjligt för personer att finna mening i livet genom delaktighet i aktiviteter som är viktiga, ändamålsenliga och relevanta i dagligt liv (Fisher, 2009). Det är betydelsefullt för arbetsterapeuter att uppmärksamma att vardagsteknikens utformning kan öka personers möjligheter till delaktighet i dagliga aktiviteter (Lövgren Engström, Lexell & Larsson Lund, 2010). Svårigheter i användning av vardagsteknik behöver också beaktas vid utformning av samhällsservice för att förebygga hinder i aktivitet och delaktighet i samhället (Lindén, Lexell & Larsson Lund, 2011).

3.4 Problemformulering

Utifrån ovanstående litteraturgenomgång framkommer att användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter kan påverka personers delaktighet och hälsa (CAOT, 2002). Vardagsteknik avser att underlätta vardagen och öka personers delaktighet i samhället men kan även ställa krav på personer samt utgöra hinder i aktiviteter (Keilhofner, 2008; Armanius Björilin et al., 2004). Personers delaktighet i aktiviteter kan påverkas av miljön där vardagsteknik används och av den anledningen är det viktigt att öka kunskap om vardagsteknikens roll för personer i arbetsför ålder eftersom personer från 46 år och äldre uppvisade svårigheter i användning av vardagsteknik enligt en tidigare studie av Lim (2008). Det förefaller

även att användning av vardagsteknik nu är så gott som obligatorisk på arbetsplatser som tidigare framkommit i en studie (Dolton & Pelkonen, 2004) och av den anledningen är det intressant att studera personers användning av vardagsteknik i åldrarna 45-64 år (Findahl, 2010). Johanssons (2003) studie visade på att det finns skillnader mellan landsbygd och storstad när det gäller användning av vardagsteknik men eftersom studien genomfördes för tio år sedan är det intressant att studera om det finns skillnader även idag. Dessutom är det intressant att titta på vilka föremål och tjänster som är relevanta att använda i hemmet och samhället. Även inom arbetsterapi saknas det kunskap om relevans och svårigheter i användning av ett brett vardagsteknik hos personer i arbetsför ålder. Kunskapen om detta i en normalbefolkning är viktig bakgrundsinformation i mötet med personer.

Syftet med studien är att beskriva relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i åldrarna 45-64 år.

Studien genomförs utifrån följande frågeställningar:

1. Finns det skillnader i relevans när det gäller användning av vardagsteknik mellan personer boende i landsbygd och storstad?
2. Om eventuella svårigheter föreligger i användning av vardagsteknik, finns det skillnader mellan personer boende i landsbygd och storstad?

4. METOD

Studien designades med en kvantitativ ansats (Ejlertsson, 2003). Data samlades in med ett standardiserat frågeformulär: Everyday Use Technology Questionnaire: ETUQ II (Nygård, 2008). Utifrån frågeställningarna analyserades data genom deskriptiv statistik för tolkning och jämförelse (Olsson & Sörensen, 2007).

4.1 Urval

Studiens urvalskriterier var personer i åldrarna 45-64 år utan kända funktionsnedsättningar. Antalet deltagare i studien beslutades omfatta av 40 personer. Tjugo personer valdes från landsbygd och tjugo personer från storstad i Sverige. Även könsfördelningen var lika inom de båda grupperna. Vidare rekryterades deltagarna genom snöbollsurval som är en icke slumpmässig samplingsmetod, vilket innebär att författarna tillfrågade deltagarna att själva föreslå ytterligare personer som uppfyllde urvalskriterierna (DePoy & Gitlin, 2003).

Tabell 1. Sociodemografiska data för hela gruppen

	Total (n=40)	Landsbygd	Storstad
Ålder (45-64)			
<i>m</i> ±SD	55 ± 6	56 ± 6	54 ± 6
Kön			
Kvinnor	20	10	10
Män	20	10	10
Utbildning			
Grundskola	8	5	3
Gymnasium	25	12	13
Högskola	7	3	4
Civilstånd			
Sammanboende	34	19	15
Ensamboende	6	1	5

4.2 Instrument

Författarna använde sig av, som underlag för de semistrukturerade intervjuerna med deltagarna, det standardiserade bedömningsinstrumentet Everyday Use Technology Questionnaire (ETUQ II) (Nygård, 2008). Den tidigare versionen av ETUQ var utarbetad för äldre personer med kognitiva svårigheter och var uppdelad på åtta områden av vardagsteknik och omfattade totalt 104 föremål (Nygård & Starkhammar, 2007; Rosenberg et al., 2009).

ETUQ II är utformat som en checklista, som beskriver i vilken mån personer uppfattar vardagsteknik som relevant; i vilken mån de använder och erfar svårigheter i användandet av vardagsteknik samt i vilken mån de slutat använda teknik som de egentligen uppfattar vara relevant. Frågeformuläret innehåller 116 frågor om vardagsteknik som personer möter i den dagliga tillvaron. Formuläret är uppdelat i 9 olika områden som innehåller frågor om föremål och tjänster som berör (1) hushållets

aktiviteter, (2) diverse aktiviteter i hemmet, (3) hygienhjälpmedel och dylikt, (4) elverktyg, (5) tillgänglighet, (6) telekommunikation, (7) ekonomi och inköp, (8) kommunikation och transporter och (9) arbete och utbildning. Området arbete och utbildning lades till i samordning med instrumentutvecklarna för att kunna användas för personer i arbetsför ålder.

Inom varje område förekom frågor både om användning av mycket enkla föremål men också av mer komplicerad vardagsteknik. Varje föremål eller tjänst skattades utifrån tre svarsalternativ: detta är inte relevant för personen; detta används av personen; detta används inte längre/inte börjat användas trots att det finns och är relevant". Under rubriken "detta används av personen" finns ytterligare fem svarsalternativ: tekniken används helt utan tvekan eller svårighet, tekniken används med tvekan/osäkerhet eller "fusklapp", tekniken används med påtagliga svårigheter, tekniken används ibland med annan person, tekniken används endast tillsammans med annan person. I formuläret fanns det även utrymme för att kommentera eventuella förtydliganden eller förklaringar på hur deltagaren handskas med dessa föremål/tjänster. Det fanns även några öppna frågor i slutet av instrumentet som författarna valde att inte använda, eftersom frågorna inte var relevanta för urvalsgruppen (Nygård, 2008).

För att stärka giltig och tillförlitlig bedömning med ETUQ II krävs utbildning och träning. Författarna gick en heldagsutbildning för att lära sig att använda instrumentet teoretiskt och praktiskt. Inför insamling av data var författarna förtrogna med instrumentet. Bedömaren ställde frågor utifrån instrumentet.

4.3 Procedur

Ett informationsbrev (se bilaga 1) utformades med studiens syfte, innehåll och kontaktuppgifter samt förfrågan om deltagande i studien. Författarna inledde med att fråga fem personer var om deltagande i studien. Därefter föreslog deltagarna andra lämpliga personer och på så sätt fick författarna tag i resterade deltagare. Deltagarna kontaktades och tillfrågades om deltagande i studien antingen via telefon eller personliga besök. Innan intervjuerna överlämnades informationsbrev personligen till deltagarna. Dessutom gavs information om att det insamlade materialet kommer att användas i framtida forskningsprojekt vid jämförelser mot

personer med kognitiva funktionsnedsättningar av olika slag. Deltagarna gav ett skriftligt samtycke (se bilaga 2) för att godkänna sitt deltagande i studien. En av författarna intervjuade 20 deltagare från landsbygd och den andra författaren intervjuade 20 deltagare från storstad. Intervjuerna genomfördes antingen i deltagarnas bostad eller på annan lämplig plats om deltagarna så önskade. Författarna förde in intervju svaren i frågeformulären och intervjutiderna varierade mellan 30-45 minuter.

4.4 Analys av data

Deltagarna kodades i frågeformulären utifrån intervjuarnas initialer samt två siffriga koder som endast intervjuaren kunde identifiera så att ingen utomstående skulle kunna spåra deltagarnas identitet. Därefter analyserades de 40 frågeformulären noggrant. Alla ifyllda frågeformulären innehöll information om kön, ålder, civilstånd, utbildning och datum för intervjun. Dataprogrammet Excel användes under dataanalysen, vilket senare möjliggjorde presentation av resultaten i form av diagram. Resultaten redovisades och beskrevs med deskriptiv statistik (Ejlertsson, 2003).

Författarna fick tillhanda en färdig matrismall på Excel där svar från den strukturerade intervjun fördes in utifrån frågeformuläret. Författarna började med gruppen från landsbygd och därefter gruppen från storstad för att lättare kunna granska materialet. Författarna började med att granska de nio områdena och räknade ut procent och medelvärde för användningen totalt inom varje område för de båda grupperna. Resultatet presenterades i form av relativa frekvenser för att diagram skall vara lättöverskådliga. När författarna granskade skillnader i de båda grupperna analyserades skillnader inom varje område och relevanta föremål valdes ut för jämförelse mellan landsbygd och storstad. Föremål eller tjänster som inte var relevanta för deltagarna presenterades inte. I Excel skapades ett grupperat stapeldiagram för att åskådliggöra skillnader i användning av vardagsteknik räknat i procent mellan de båda grupperna. När författarna skulle jämföra grupperna bestämdes att den relativa tal 10 procent skulle användas som lägsta frekvens för skillnad vilket motsvarar 2 personer av 20 för att representera gruppen och för att avgränsa materialet. Resultatet av svårigheter i användning av vardagsteknik representerade endast personer som uppgav relevans i användning av

vardagsteknik. Författarna skapade diagram för att belysa relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik mellan grupperna och en tabell för att visa bakgrundsinformation.

4.5 Etiska reflektioner

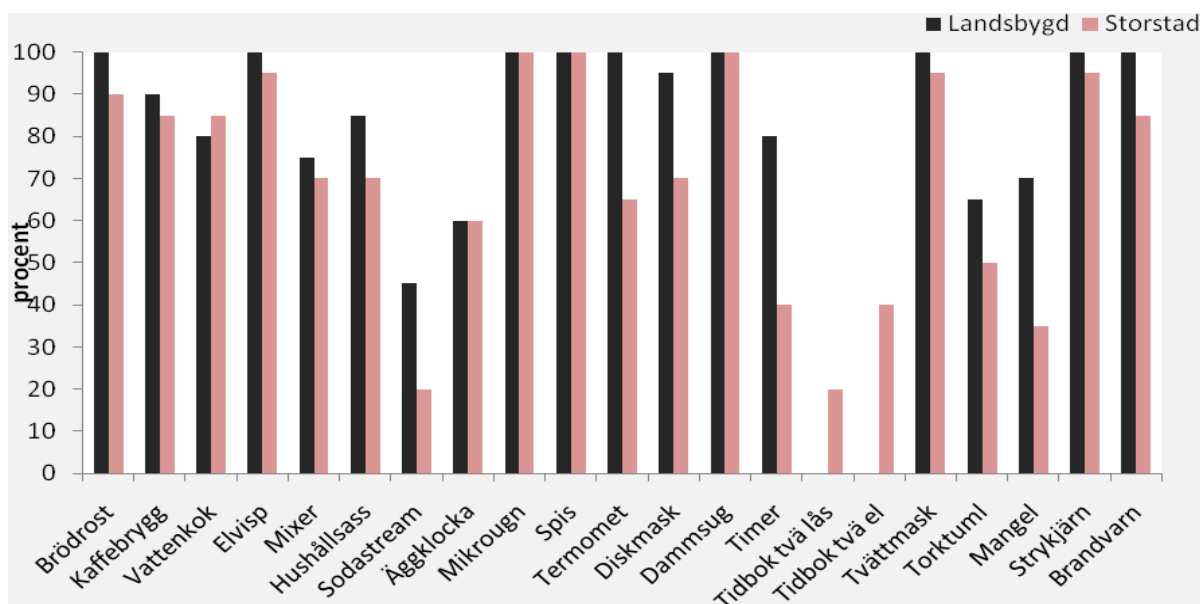
Den regionala etikprövningsnämnden vid Karolinska Institutet har gett sitt godkännande till upprättande av en databas, där författarna matade in den insamlade data från intervjuerna som eventuellt skall användas i framtida forskning. Samtliga deltagare informerades muntligt och skriftligt om att deltagandet var frivilligt samt att deltagarna när som helst kunde avbryta sitt deltagande utan att ange något skäl. Intervjuerna genomfördes efter överenskommelse antingen i deltagarnas hem eller på annan lämplig plats utifrån deras önskemål. Deltagarna informerades även om att deltagande inte innebar några kostnader för dem. Deltagarna var även medvetna om att resultaten av studien kommer att publiceras, men att inga data kommer att kunna härledas direkt till enskilda personer eller ort samt att allt material kommer att bearbetas och förvaras på ett betryggande sätt. En risk med studien skulle kunna vara att deltagarna uppmärksammades på svårigheter i användning av vardagsteknik. Avsikten var därför att möta deltagarna med försiktighet och stor respekt för deras integritet. Det kan ha funnits en risk att författarna eventuellt väckte obehag vid bedömning av deltagarnas svårigheter i utförandet av aktiviteter. För att minimera risken fick deltagarna både muntlig och skriftlig information innan intervjuerna påbörjades. Nyttan med studien bedömdes överväga riskerna, eftersom kunskap om användning av vardagsteknik hos personer i åldrarna 45-64 år är otillräcklig.

5. RESULTAT

I resultatet har författarna sammanfattat och jämfört skillnader mellan deltagare i landsbygd och storstad när det gäller relevans i användning av 116 föremål och tjänster i nio aktivitetsområden.

5.1 Hushållets aktiviteter

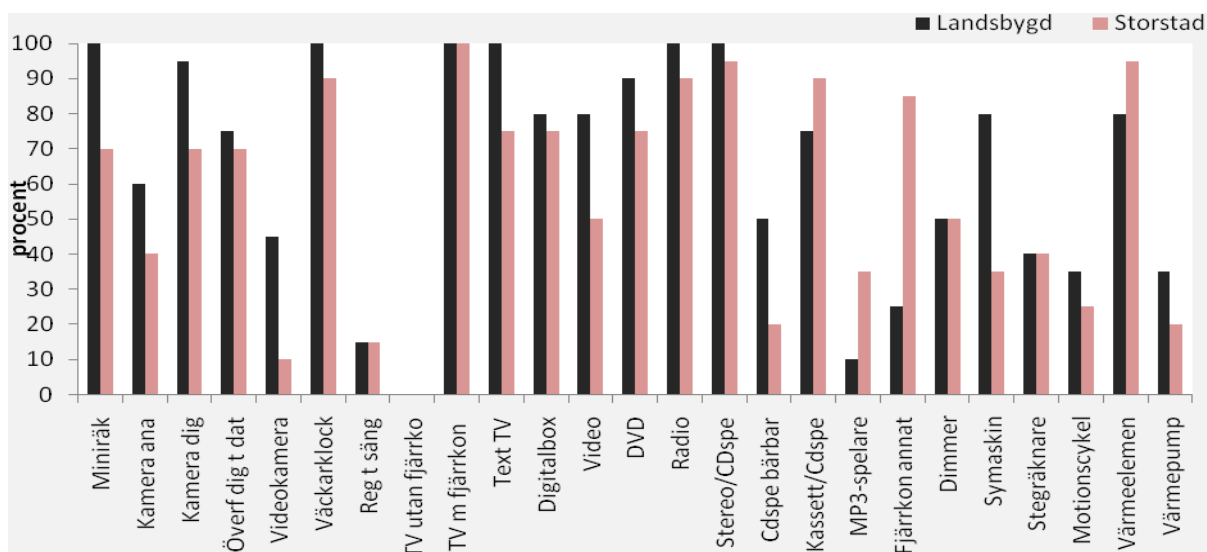
Resultatet visar (se figur 1) att mer än två tredjedelar av hushållets föremål är relevanta att använda för i princip samtliga deltagare exempelvis spis, brödrost, mikrovågsugn, mixer, dammsugare, och tvättmaskin. De största skillnader mellan grupperna ligger inom användning av exempelvis diskmaskin, termometer, timer och mangel.

Figur 1 En majoritet av deltagare anser att merparten föremål och tjänster i hemmet är relevanta att använda.

5.2 Diverse aktiviteter i hemmet

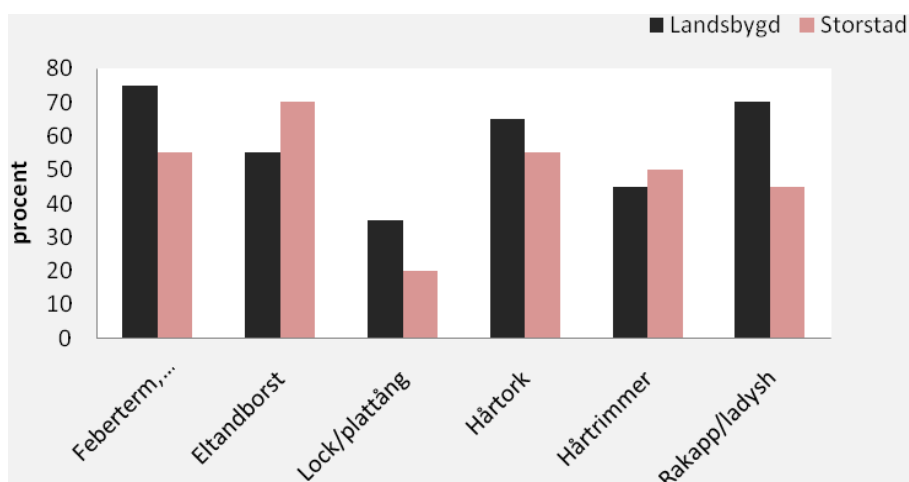
Resultatet visar (se figur 2) att en majoritet av deltagare anser att merparten av föremål och tjänster i området diverse aktiviteter i hemmet är relevanta att använda exempelvis TV med fjärrkontroll, väckarklocka, radio och stereo/CD-spelare. Det finns skillnader i relevans när det gäller användning av exempelvis miniräknare, MP3 spelare, bärbar CD spelare, fjärrkontroll till annat än TV och symaskin. Deltagare i storstad har i större utsträckning slutat att använda analog kamera än i landsbygd.

Figur 2 En majoritet av deltagare anser att merparten av föremål och tjänster i området diverse aktiviteter i hemmet är relevanta att använda.

5.3 Hygien- hjälpmedel och dylikt

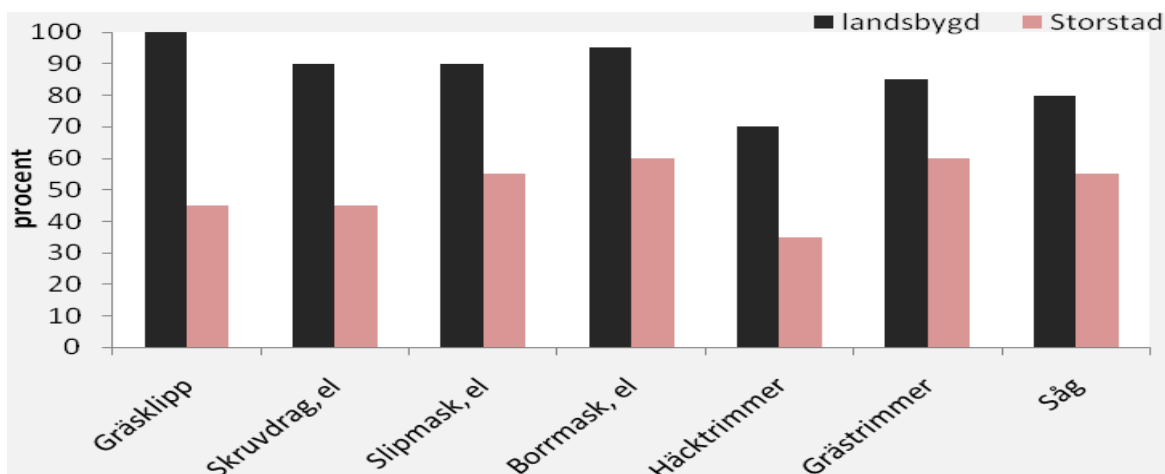
Resultatet visar (se figur 3) att en majoritet av samtliga deltagare anser att merparten av föremål i sakområdet hygien- hjälpmedel och dylikt är relevanta att använda. Men det finns skillnader i relevans när det gäller användning av exempelvis febertermometer mellan landsbygd och storstad.

Figur 3 En majoritet av deltagare anser att merparten av föremål i området hygien- hjälpmedel och dylikt är relevanta att använda.

5.4 Elverktyg

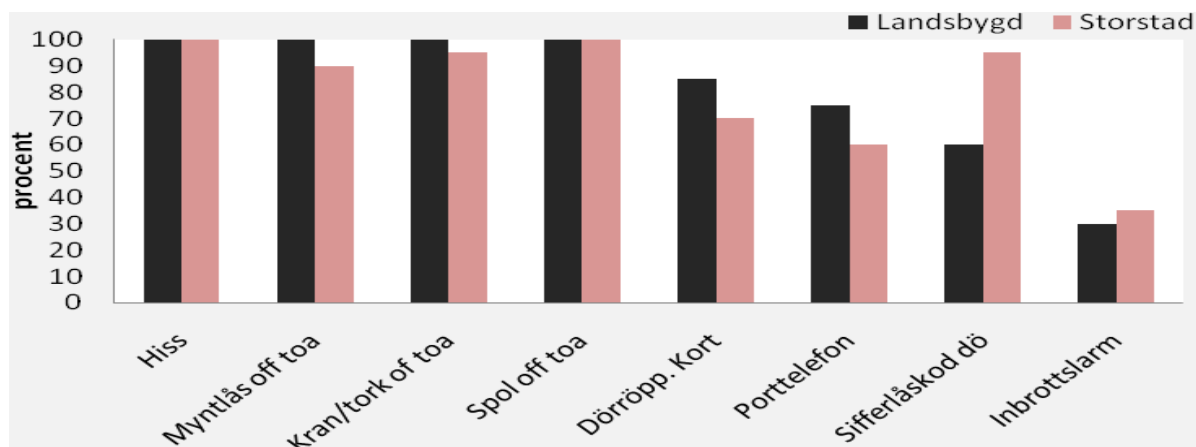
Resultatet visar (se figur 4) att elverktyg är mer relevanta att använda för deltagare i landsbygd än i storstad. Skillnader i relevans inom elverktyg är stor mellan landsbygd och storstad. Majoriteten i landsbygd använder skruvdragare, slipmaskin, och bormaskin.

Figur 4 Elverktyg är mer relevant att använda för deltagare i landsbygd än i storstad.

5.5 Tillgänglighet

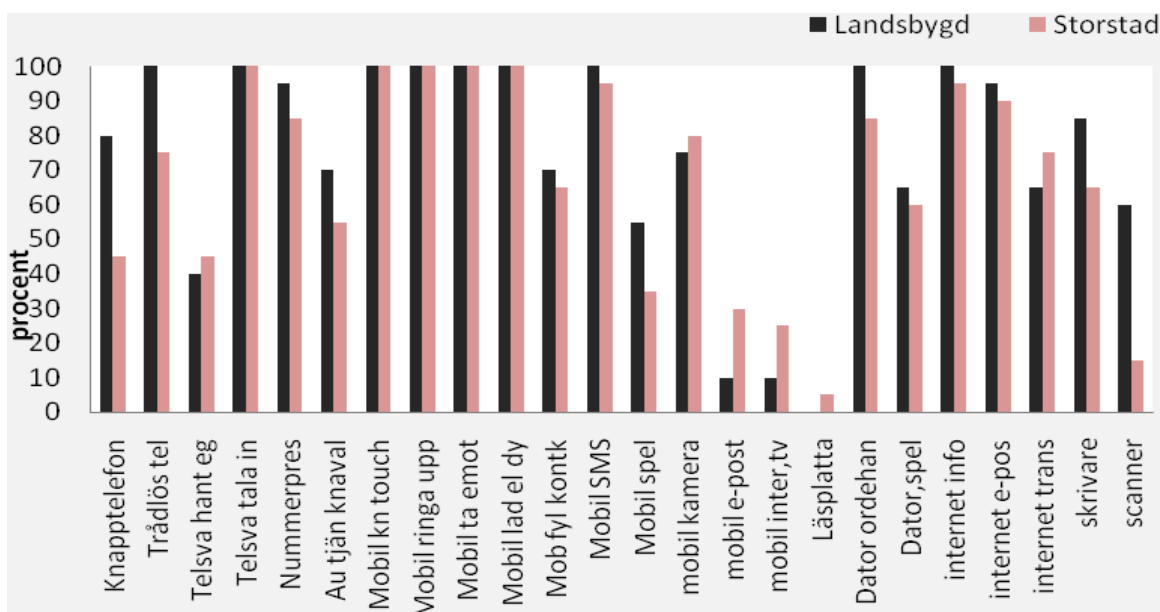
Resultatet visar (se figur 5) att hiss, myntlås, spolning och användning av kran/tork på offentlig toalett är relevant att använda för majoriteten av deltagare i både landsbygd och storstad. Minst relevans i användning har dock tjänsten inbrottslarm både i landsbygd och i storstad.

Figur 5 En majoritet av deltagare anser att merparten av föremål och tjänster i området tillgänglighet är relevanta att använda.

5.3 Telekommunikation

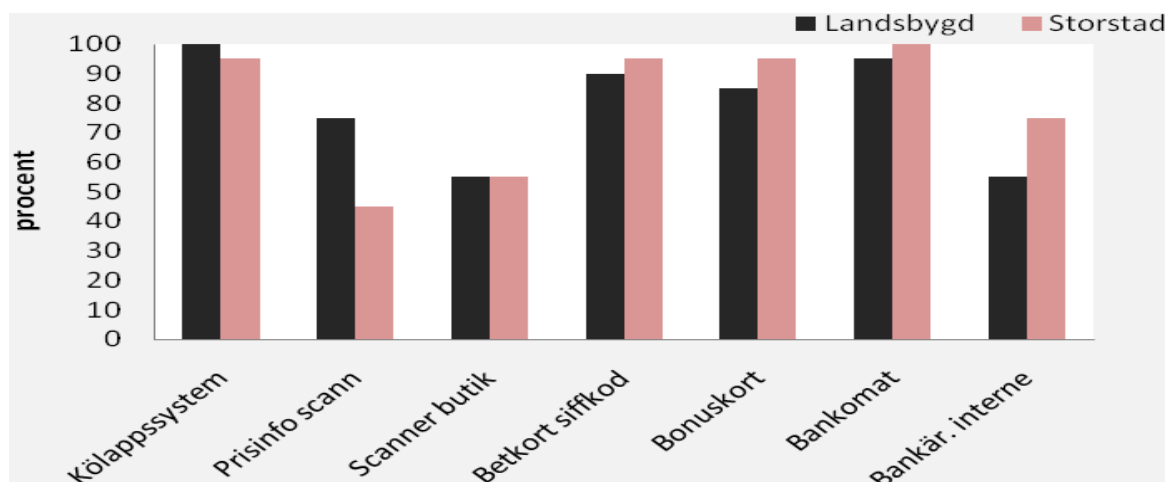
Resultatet visar (se figur 6) att en majoritet av deltagare anser att merparten av föremål och tjänster i sakområdet telekommunikation är relevanta att använda för samtliga deltagare i studien exempelvis mobiltelefonens funktioner som ringa upp, ta emot samtal och använda laddare. Det finns skillnader i relevans när det gäller användning av exempelvis datorfunktioner så som ordbehandling, internet information, elektronisk post, knapptelefon, trådlös telefon, automatiserade tjänster med knappval och skanner.

Figur 6 En majoritet av deltagare anser att merparten av föremål och tjänster i området telekommunikation är relevanta att använda.

5.4 Ekonomi och inköp

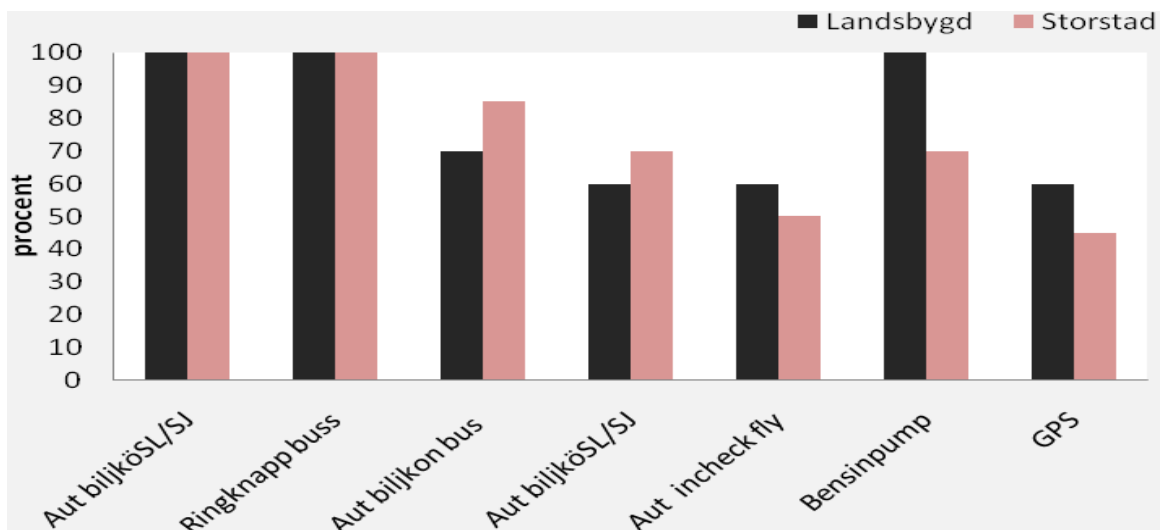
Resultatet visar (se figur 7) majoriteten av samtliga deltagare uppger relevans i användning av kölapps system, betalningskort och bankomat. Men deltagare i landsbygd uppger prisinformation i affär via scanner som mer relevant att använda än deltagare i storstad. Att sköta bankärende via internet är mer relevant att använda för deltagare i storstad än i landsbygd.

Figur 7 En majoritet av deltagare anser att kölapp system, betalningskort och bankomat i området ekonomi och inköp är relevanta att använda.

5.8 Kommunikation och transport

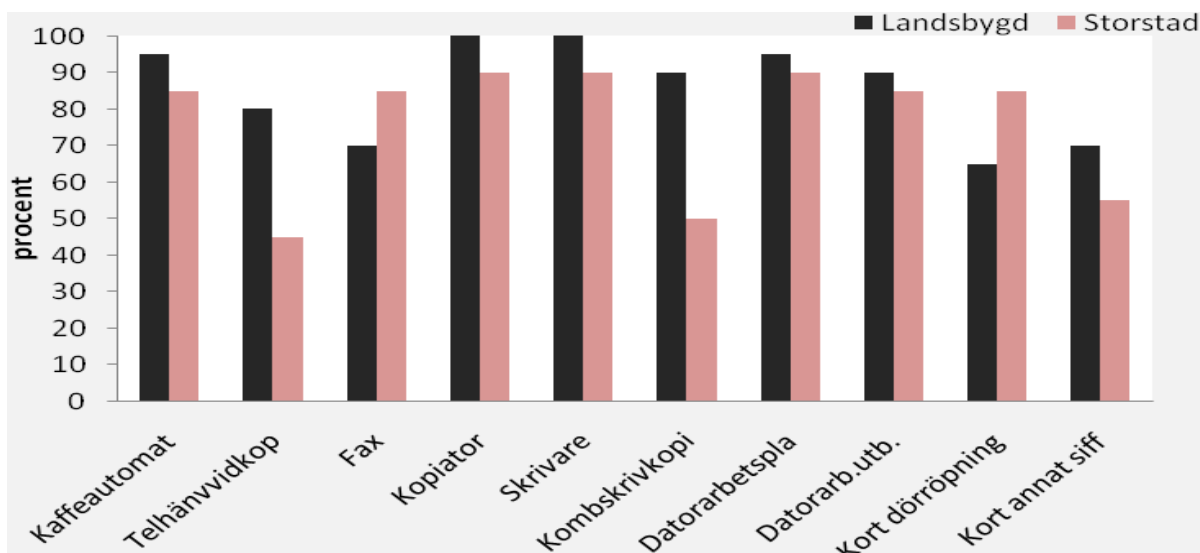
Resultatet visar (se figur 8) att merparten föremål och tjänster är i princip lika relevanta att använda för samtliga deltagare exempelvis ringknapp i buss. Skillnader i relevans föreligger i användning av bensinpump.

Figur 8 Majoriteten av samtliga deltagare uppger relevans i användning av ringknapp för avstigning på buss och automat för biljettköp, SJ/SL p-biljett el dyl.

5.9 Arbete och utbildning

Resultatet visar (se figur 9) att en majoritet av deltagare uppger att merparten av föremål och tjänster i området arbete och utbildning är relevanta att använda. Skillnader i relevans finns dock exempelvis när det gäller telefonhänvisning och kombiskrivare.

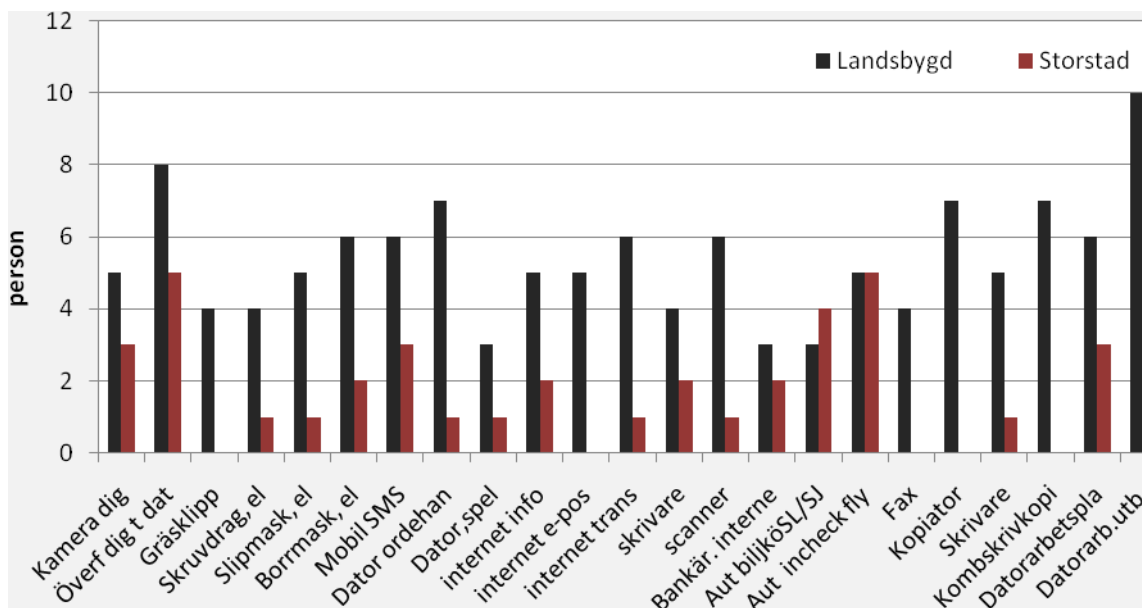

Figur 9 En majoritet av deltagare anser att merparten av föremål och tjänster i sakområdet arbete och utbildning är relevanta att använda.

5.10 Svårigheter i användning

Resultatet visar (se figur 10) olika specifika föremål och tjänster där deltagare uppger svårigheter i användning. 38 deltagare anger olika grader av svårigheter med användning av 1 till 29 (M11) olika föremål och/eller tjänster. Flest svårigheter uppges i områdena diverse aktiviteter i hemmet, elverktyg, telekommunikation och arbete. Fler deltagare i storstad uppger fler föremål och tjänster vilka inte används längre eller inte börjat användas trots att det finns och är relevant. Fler svårigheter i användning föreligger hos deltagare i landsbygd inom datortjänster exempelvis ordbehandling, elektronisk post och andra Internettjänster än i storstad. Vid användning av Internet som transaktionstjänst behöver 6 deltagare från landsbygd ha stöd av någon annan person. Även skrivare och scanner skattas med olika svårighetsgrader av deltagare i landsbygd. Ett föremål som visar svårigheter i användning hos 8 personer i landsbygd respektive 5 personer i storstad är hantering av digitala bilder via dator. På arbetsplatser använder 10 deltagare i landsbygd

arbetspecifika tjänster, system och program i dator med någon form av svårighet. Båda grupperna har svårigheter i användning av automatincheckning på flygplatser. Fler deltagare i landsbygd har svårigheter i användning av gräsklippare, skruvdragare, slipmaskin, fax, kopiator, skrivare och kombiskrivare. Fem deltagare i landsbygd och tre deltagare i storstad uppger svårigheter i användning av digitalkamera.

Figur 10 Svårigheter i användning av specifika föremål och tjänster inom samtliga områden.

Sammanfattningsvis visar resultatet att fler deltagare i landsbygd uppger fler föremål och tjänster som relevanta att använda än i storstad. Svårigheter i användning av föremål och tjänster identifierades i större utsträckning hos deltagare i landsbygd än i storstad.

6. RESULTATDISKUSSION

Syftet med studien var att beskriva relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer mellan 45-64 år. De frågeställningar som författarna har ställt handlar om det finns skillnader i relevans när det gäller

användning av vardagsteknik mellan personer boende i landsbygd och storstad samt om eventuella svårigheter föreligger, finns i så fall skillnader mellan personer boende i landsbygd och storstad? I resultatet framkom att det finns skillnader i relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik mellan personer i landsbygd och storstad.

I resultatet framkom att ett brett antal vardagsteknik som tvättmaskin, mikrovågsugn och dammsugare i hushållets aktiviteter är relevanta att använda för samtliga deltagare. En möjlig förklaring till att personer använder flera föremål i hushållets aktiviteter kan vara att vardagsteknik ses som en resurs för att underlätta vardagen. Mer än två tredjedelar av hushållets föremål används i princip av samtliga deltagare, vilket kan förklaras utifrån att personer tillbringar en stor del av sin tid i hemmet. Användning av välkända vardagsteknik i hushållet kan ingå i vardagliga rutiner, vilket kan bidra till att personer på ett förenklat och säkrare sätt kan utföra sina aktiviteter (Lange & Smith, 2002). Kunskap om att samtliga deltagare använder välkända vardagsteknik ger indikationer till att dessa föremål kan öka personers självständighet och delaktighet i hemmet. Arbetsterapeuter behöver beakta att vardagsteknik som personer känner till väl kan påverka aktivitetsutförandet i positiv riktning vilket i sin tur kan spegla personers kompetens och öka självkänslan.

Det framkom även att brandvarnare är relevant att använda för majoriteten av deltagare. En möjlig förklaring kan vara att personer har ett behov av trygghet och säkerhet i hemmet. I landsbygd är dock vardagsteknik exempelvis timer mer relevant att använda. En möjlig förklaring ur ett praktiskt perspektiv kan vara att vardagsteknik erbjuda möjligheter till förenkling och energibesparing i personers vardagsliv (Lange & Smith, 2002). Vardagsteknik kan vara praktisk att använda i ett hus där exempelvis ljuset styrs automatiskt vilket även spara energi.

För deltagare i landsbygd är vardagsteknik exempelvis mangel mer relevant att använda i hushållets aktiviteter än i storstad. En möjlig förklaring kan vara att personers användning av vardagsteknik sker i en miljö som kan påverkas av kulturella vanor. Kulturell bakgrund är av betydelse eftersom aktiviteter sker i en miljö eller ett sammanhang som påverkas av kulturella vanor (Björk, 2009). Skillnader i relevans framkom även i användning av vardagsteknik i område ekonomi och inköp exempelvis prisinformation i affär via scanner där tjänsten används av fler deltagare i

landsbygd än i storstad. Möjligen kan detta förklaras av att landsbygd och storstad har sin specifika miljö, vilket överensstämmer väl med en studie (Johansson, 2003) där det framkom att det finns ett samband mellan boendemiljö och personers användning av vardagsteknik. Användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter kan även påverkas av tidsanvändning eller tempo som kan vara en indikator på livskvalitet och hälsa. Tempo är en takt i livet och den ökade takten kan leda till stress och ohälsa (Farnworth, 2003). Målet med arbetsterapi är att främja personers hälsa och därmed är det viktigt att beakta att tempo kan påverka hälsa och välbefinnande.

I resultatet framkom att merparten av föremål och tjänster inom området diverse aktiviteter i hemmet är relevanta att använda för en majoritet av deltagare exempelvis TV med fjärrkontroll, väckarklocka, radio och stereo/CD-spelare. En möjlig förklaring till detta kan vara att användning av vardagsteknik ingår i vardagliga rutiner, vilket kan bidra till att personer på ett förenklat sätt kan utföra sina aktiviteter (Lange & Smith, 2002) exempelvis kan fjärrkontroll förenkla användning av TV vid kanalbyte och användning av väckarklocka kan möjliggöra för personer att bibehålla sina dagliga rutiner genom att vakna i rätt tid på morgonen. Tydliga rutiner som blivit till en vana kan underlätta personers aktiviteter (Armanius Björlin et al., 2004). Skillnader i relevans när det gäller användning av exempelvis miniräknare, MP3 spelare, bärbar CD spelare, fjärrkontroll till annat än TV och symaskin kan eventuellt förklaras utifrån att personers erfarenheter, intressen och färdigheter kan ha betydelse för användning av vardagsteknik. Vardagsteknik som möter personers behov och intresse kan användas av arbetsterapeuter som ett medel i interventioner för att möjliggöra för personer att bli mer delaktiga i sina dagliga aktiviteter. Arbetsterapeuter kan även stödja personer att finna mening i de aktiviteter som är intressanta och relevanta i dagligt liv (Fisher, 2009).

I resultatet framkom att vardagsteknik exempelvis analog kamera är mer relevant för deltagare i landsbygd än i storstad. Deltagare i storstad har i större utsträckning slutat att använda föremålet, vilket kan förklaras utifrån att den "elektromekaniska" generationen (Lim, 2008) är mer vana att använda analog kamera som deltagare i landsbygd håller fast vid. En tänkbar förklaring kan vara att vanor i användning av vardagsteknik kan leda till att personer utför sina aktiviteter på ett säkert sätt (Lange

& Smith, 2002). Däremot är användning av digitalkamera mer relevant för personer i storstad än i landsbygd. En möjlig förklaring kan vara att personer i storstad har anpassat sig snabbare till den "digital programvara" generationen vilket kan bero på att de använder föremålet mer frekvent än personer i landsbygd. Det kan vara viktigt för arbetsterapeuter att beakta personers förmåga att samspela med vardagsteknik kan leda till tillfredsställelse med aktivitetsutförande, eftersom användning av vardagsteknik kan spegla personers identitet (Kielhofner, 2008; Hocking, 2000). Det är betydelsefullt för arbetsterapeuter att uppmärksamma betydelsen av olika tekniska generationer i mötet med personer i olika åldrar. Personer erfarenheter, intresse och färdigheter kan ha betydelse för användning av vardagsteknik. Detta gällde också för samtliga deltagare i denna studie som uppgav att vardagsteknik exempelvis MP3 inte är relevant för dem. Det kan bero på att föremålet tillhör "digital programvara" generationen (Lim, 2008). Dessutom kräver hantering av mp-3 kunskaper i datoranvändning, vilket kan ställa krav på personers förmågor.

I resultatet framkom att i området elverktyg är samtliga föremål exempelvis gräsklippare och skruvdragare mer relevanta att använda för deltagare i landsbygd än i storstad, vilket kan förklaras utifrån personers boendemiljö eftersom deltagare i landsbygd i större utsträckning bor i hus. Deltagare i landsbygd uppgav dock svårigheter i användning av föremålen, vilket kan förklaras av att vardagsteknikens användbarhet inte överensstämmer med personers kapacitet (Principles of Universal Design, 2010). Dessutom kan svår använda vardagsteknik minska personers självständighet och delaktighet i aktiviteter (Lim, 2008). Svårigheter i användning kan orsakas av att vardagsteknik inte alltid är enkla och lättbegripliga. Även vardagsteknikens nödvändiga funktioner behöver svara mot personers krav och behov av användning (Nygård & Rosenberg, 2010). Användarvänlig vardagsteknik kan skapa förutsättningar för personer att vara delaktiga i aktiviteter. Vardagsteknikens användbarhet ska kunna fungera för samtliga personer och inte vara ett hinder för aktivitetsutförande. Av den anledningen bör arbetsterapeuter uppmärksamma vardagsteknikens användbarhet för att kunna öka personers delaktighet i meningsfulla aktiviteter. Att klippa gräs i trädgården kan vara en meningsfull aktivitet för personer. Det kan även förklaras utifrån Kielhofners (2008) beskrivning om att kulturellt värderade aktiviteter är viktiga då de sker i relation till miljön som personer lever i.

En stor del av personers dagliga aktiviteter inom telekommunikation är kopplade till vardagsteknik. Telekommunikation kan även vara viktig för att exempelvis motverka social isolering. Majoriteten av deltagare i studien uppgav att det var relevant att använda vardagsteknik inom området telekommunikation. Exempelvis var det relevant för samtliga deltagare att använda mobiltelefon för att ringa eller ta emot samtal. En tänkbar förklaring till relevansen kan vara att mobiltelefon är praktisk och nödvändig att använda när personer vistas utanför hemmet för att vara lättillgängliga och trygga. Dessutom kan användning av vardagsteknik öka personers upplevelse av säkerhet, mobilitet och självständighet (Nilsson, Sonn & Dahlin Ivanoff, 2010). Användning av vardagsteknik kan skapa möjlighet för personer att kunna bibehålla kommunikationsnätverk vilket kan ha en potential att öka personers livskvalitet (Lim, 2010). I resultatet framkom dock att vardagsteknik som tjänster i mobiltelefon exempelvis sociala medier, elektronisk post, Internet och TV inte är relevanta att använda för majoriteten av deltagare i landsbygd och storstad. Det överensstämmer med en tidigare studie (Findahl, 2010) där åtta av tio personer inte använder tjänster i mobiltelefon för att gå online.

Deltagare i landsbygd uppgav att vardagsteknik exempelvis automatiserade tjänster med knappval var mer relevanta att använda än i storstad. Användning av vardagsteknik kan bidra till att personer kan utföra sina aktiviteter på ett förenklat sätt exempelvis kan kontakt med organisationer utföras genom att tala in meddelanden på telefonsvarare eller genom knappval. Personer kan därmed kommunicera med omvärlden för att öka sin delaktighet som samhällsmedborgare. Hinder i kommunikations aktiviteter kan leda till minskad delaktighet i samhället vilket i sin tur kan leda till ohälsa (CAOT, 2002). Utifrån det perspektivet är det viktigt för arbetsterapeuter att beakta faktorer som kan påverka personers delaktighet i samhället.

I resultatet framkom att användning av vardagsteknik exempelvis dator och internet är mer relevant för personer i landsbygd än i storstad. Vardagsteknik kan ses som en resurs för dagliga aktiviteter vilket kan öka upplevelsen av mobilitet, delaktighet samt underlätta i vardagen. De ökade möjligheterna i sin tur gör att personer som bor i landsbygd och bor långt ifrån utbildningsorter kan bo kvar hemma eftersom vardagsteknik gör det möjligt att exempelvis läsa på distans eller arbeta hemifrån.

Men för att kunna hantera vardagsteknik krävs det kunskaper och färdigheter (Lim, 2008).

Deltagare i storstad uppgav att de inte har svårigheter i användning av vardagsteknik exempelvis dator eller Internet. Det kan förklaras utifrån det som Johansson (2003) beskrev att personer i storstad använder vardagsteknik som dator och Internet mer frekvent än personer som bor i landsbygd. Deltagare i landsbygd använder vardagsteknik som dator, kopiator, scanner eller hantering av digitala bilder med svårigheter eller med hjälp av någon annan. För personer som är beroende av en annan person minskas självständighet (Lim, 2010). Det är betydelsefullt för arbetsterapeuter att beakta vilka faktorer som påverkar användningen eftersom fokus i arbetsterapi är att kunna öka personers självständighet och delaktighet i dagliga aktiviteter (WFOT, 2010).

I resultatet framkom att för majoriteten av samtliga deltagare är det relevant att använda vardagsteknik exempelvis för att inhämta information via internet. Detta kan förklaras utifrån Dolton och Pelkonen (2004) studie som beskriver att vardagsteknik öppnar nya möjligheter att få tillgång till omedelbar information. Det kan även bero på att i dagens samhälle hänvisas alltmer information till Internet exempelvis kan kontakt med myndighet eller företag ske via elektronisk post. Majoriteten av deltagare i storstad uppgav sig använda elektronisk post och ordbehandlig utan svårigheter, men i landsbygd uppgav deltagare att de har svårigheter. En möjlig förklaring kan vara att personer i storstad har högre tilltro till sin egen förmåga att använda vardagsteknik för att de använder den mer frekvent än personer i landsbygd (Johansson, 2003).

Majoriteten av deltagare i denna studie uppgav att merparten av föremål och tjänster i området arbete och utbildning är relevanta att använda exempelvis arbetsspecifika tjänster i dator, kopiator, skrivare och fax. Förklaringen till relevansen kan vara att personer har ett behov av att använda vardagsteknik på arbetsplatser. Det överensstämmer väl med en tidigare studie (Findahl, 2010) att relevans i användning av vardagsteknik styrs av personers behov. I storstad uppgav samtliga deltagare att de inte har några svårigheter i användning av arbetsspecifika tjänster i dator men deltagare i landsbygd uppgav att de har svårigheter. Det kan bero på att

vardagsteknik som innehåller många funktioner kan vara komplicerad att använda i dagliga aktiviteter (Nygård & Rosenberg, 2010) om personer inte använder vardagsteknik regelbundet. Men det är viktigt att kunna använda den vardagsteknik som finns på arbetet utan svårigheter för arbete är en av de viktigaste aktiviteter där personer kan uttrycka sin sociala identitet (Hocking, 2000). För att kunna stödja personer som har svårigheter i användning av vardagsteknik i viktiga eller nödvändiga dagliga aktiviteter kan arbetsterapeuter använda av sig ett antal terapeutiska strategier i relationen med personer. De terapeutiska strategier som Kielhofner (2008) beskriver är att arbetsterapeuten kan identifiera faktorer som påverkar aktivitetsutförandet, ge feedback i syfte att främja personers färdigheter, ge råd och strategier. Arbetsterapeuter skall arbeta utifrån ett klientcentrerat perspektiv med fokus på personers önskemål och behov.

Hantering av ekonomi exempelvis för att betala räkningar via Internet kan ingå i vardagliga rutiner, vilket kan bidra till att personer på ett förenklat sätt kan utföra sina aktiviteter (Lange & Smith, 2002). Majoriteten av samtliga deltagare i studien uppgav relevans i användning av exempelvis köllapps system, betalningskort och bankomat. Det framkom även att vid användning av vardagsteknik som transaktionstjänst behöver samtliga deltagare från landsbygd ha stöd av någon annan person vilket kan påverka personers självständighet och självbild (Hocking, 1997; Lim, 2010). Svårigheter i användning av vardagsteknik kan uppstå även på grund av komplexitet och därmed begränsa personers aktivitetsutförande. Hänvisningar till internettjänster i samhället kan ställa krav på personers färdigheter, vilket kan leda till otillfredsställelse med aktivitetsutförande (Keilhofner, 2008; Rosenberg et al., 2009). Studien indikerar att vardagsteknik kan skapa förutsättningar för aktivitetsutförandet genom att vara en resurs men den kan också ge upphov till svårigheter och ökade ansträngningar för personen. Deltagare i studien tillhör möjligtvis både den "elektromekaniska" och "digital programvara" generationen som kan förklaras utifrån Lim (2008) att svårigheter i användning kan uppstå av bristande färdigheter. Det skulle kunna förklaras utifrån tidigare forskning som visade att under uppväxten då personer skaffar sig färdigheter, värderingar och beteenden, har inverkan på hantering av vardagsteknik (Kielhofner, 2008).

I resultatet framkom att nästan alla deltagare i studien uppgav någon svårighet i användning av vardagsteknik, men med ett fåtal föremål och tjänster som ofta uppdateras och förändras. Även om de flesta deltagare upplevde svårigheter med endast ett fåtal vardagsteknik kan detta leda till hinder i dagliga aktiviteter och särskilt om de används frekvent. Det är betydelsefullt för arbetsterapeuter i mötet med klienter att veta att svårigheter förekommer i en normalpopulation och att därför är det viktigt att ta reda på orsaken till personers eventuella svårigheter.

Sammanfattningsvis visar studien på många intressanta skillnader i relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik hos personer i åldrarna 45-64 år beroende på var de bor och de aktiviteter de utför. Därför är det viktigt för arbetsterapeuter att beakta att utifrån var personer bor kan användning av vardagsteknik påverkas. Välkänd vardagsteknik i hemmet och samhället används av samtliga personer helt utan tvekan. Men nyligen utvecklade vardagsteknik som har kommit med den snabba teknikutvecklingen och som ständigt förändras kan vara svåra att använda. Olika faktorer och komponenter kan påverka aktivitetsutförandet men kunskap om detta är begränsad. Studien kan ge indikation till framtidens forskare att identifiera vad svårigheter i användning av vardagsteknik beror på. En analys av aktivitetsutförande kan användas som ett verktyg för att lyfta fram faktorer som kan hindra eller underlätta aktiviteter där vardagsteknik används.

Eftersom studien designades med en kvantitativ ansats kan framtida forskning kompletteras med kvalitativa studier för att få en så fullständig bild som möjligt av situationen. Kvalitativa studier kan ge förståelse för personers erfarenheter, upplevelser och situationer (Olsson & Sörensen, 2008).

Utformningen av samhällstjänster har betydelse för personers delaktighet i samhället vilket har beskrivits i tidigare studier (Linden et al., 2011; Lövgreen Engström et al., 2010) som även belyses genom denna studie. Av den anledningen är det viktigt att öka kunskap inom arbetsterapi om vardagsteknikens roll på individ och samhällsnivå för att beakta hur tillgänglig vardagsteknik är och hur det påverkar personers vardag. Det skulle vara av intresse vid vidare forskning att beskriva personers upplevelse av vardagsteknikens användbarhet. Med klientcentrerad arbetsterapi och arbetsterapeutiska kunskaper kring personens färdigheter samt interaktionen mellan

personen och miljön har arbetsterapeuter en stor vikt att erbjuda möjligheter till vidare utvecklingen av universal design. Genom att identifiera teknikens roll i dagliga aktiviteter ökar möjligheterna för arbetsterapi att kunna öka personers delaktighet i hemmet och samhället. Författarna anser att studien kan användas vid en eventuell jämförelse mellan personer med funktionsnedsättningar.

7. METODDISKUSSION

Författarna studerade skillnader i relevans och svårigheter i användning av vardagsteknik hos personer i landsbygd och storstad. Utifrån uppsatta mål sökte och fann författarna personer i åldrarna 45-64 år utan funktionsnedsättningar och andelen manliga och kvinnliga deltagare var jämnt fördelade i studien. Författarna uppnådde målet med att intervjua 40 personer i arbetsför ålder utifrån frågeformuläret. Intervjuerna med deltagarna gick som författarna hade önskat, men eftersom det fanns föremål och tjänster i formuläret som samtliga deltagare inte kommit i kontakt med behövde författarna ibland ge förklaringar under intervjuernas gång. Författarna anser att det mindre urvalet kan påverka slutsatserna om personers användning av vardagsteknik eftersom ett urval med 40 personer inte är ett stort urval. Därmed ökar osäkerheten i procenttalen inom de olika områdena. Urvalet kan ha påverkats av att de fem första deltagarna på båda orterna föreslog resterande deltagare till studien och hur det urvalet gick till vet författarna inget om, förutom kriterierna som presenterades för potentiella deltagare både muntligt och skriftligt. Det är möjligt att personer som använder vardagsteknik mer frekvent i sina dagliga aktiviteter eller arbetar på samma arbetsplats valde att delta i studien. Författarna anser ändå att jämförelsen är relevant eftersom författarna jämfört personer i två boendemiljöer och sökt dessa i liknande kontext. Det är dock tveksamt om urvalet är representativt och generaliserbart för de två grupperna som helhet, det vill säga landsbygd jämfört med storstad. En nackdel med snöbollsurval som urvalsmetod är att det inte på ett enkelt sätt går att garantera att urvalet blir representativt. Men snöbollsurvalet var enligt författarnas mening den bästa urvalsmetoden eftersom författarna inte hade möjlighet att göra ett slumpmässigt urval.

På en del av föremålen och tjänsterna var det svårt att veta vilket svarsalternativ författarna skulle kryssa i exempelvis hade någon deltagare flyttat från hus till

lägenhet och därför slutat använda gräsklippare. Deltagare kunde både svara att gräsklipparen inte är relevant att använda och att han/hon har slutat använda föremålet ifråga. Deltagaren kunde dock använda föremålet utan svårigheter. Andra föremål som författarna var osäkra på var exempelvis "mobiltelefon knapp eller touch", för det fanns även andra alternativ som gick in på mer detaljnivå i när det gäller mobiltelefon. Om personen skattade att de har slutat att använda ett föremål eller en tjänst så behövde det inte bero på svårigheter hos personen utan det kunde exempelvis bero på att personen klippt sig kortare och inte längre hade behov av att använda locktång. För att få mer vägledning i hur författarna skulle bedöma hade författarna tillgång till en manual (Nygård, 2008) och vid behov kunde även instrumentutvecklarna kontaktas. Därmed bedömer författarna att de genom jämförande diskussioner bedömt deltagarna på ett likartat sätt i enighet med instruktionerna.

Författarna upplevde inga etiska dilemman eftersom frågeformuläret handlar om vardagliga föremål och tjänster samt att ingen deltagare hade kända funktionsnedsättningar. Men eftersom deltagarna inte hade kända funktionsnedsättningar kändes alla svarsalternativ inte riktigt relevanta att ställa vidare. De flesta frågor i formuläret var snarare alltför enkla och självklara, vilket kunde vara svårt att ställa till fullt friska personer exempelvis om de använder spis, dammsugare eller hiss. För många deltagare var det självklart att använda den vardagsteknik som finns i samhället. I en del fall underlättades även valet av svarsalternativ när intervjuerna utfördes i deltagarnas hem eftersom författarna såg föremålen i fråga. Dock anser inte författarna att de olika platserna för intervjuerna har påverkat resultatet. Författarna blev mer vana vid frågeformuläret vartefter intervjuerna genomfördes.

I frågeformuläret har området "arbete och utbildning" lagts till i samordning med instrumentutvecklarna för att kunna användas för personer i arbetsför ålder. Den tidigare versionen av ETUQ var utarbetad för äldre personer med kognitiva svårigheter och var uppdelad på åtta områden av vardagsteknik och omfattade totalt 104 föremål. Den reviderade version omfattar totalt 116 föremål och tjänster med några tillagda mekaniska föremål och tjänster. För att undvika missförstånd och bättre säkerställa både validiteten och reliabiliteten har den första versionen av

bedömningsinstrument testas i en provundersökning (Rosenberg et al., 2009). Eftersom den första versionen av frågeformuläret är validitets- och reliabilitetstestat anser författarna att den reviderade versionen sannolikt har en inre överensstämmelse. Det faktum att vardagsteknik inom olika områden var relevant att använda indikerar att frågeformuläret har innehållsvaliditet genom att det mäter det som det avser att mäta, det vill säga vilka vardagsteknik som är relevanta att använda samt om det finns svårigheter i användning hos deltagare (DePoy & Gitlin, 1999).

Studiens underlag är inte tillräckligt stort för att kunna dra några generella slutsatser vad det gäller användning av vardagsteknik hos personer mellan 44-65 år i arbetsförålder. Frågan uppstår ifall skillnaderna i relevans och svårigheter som deltagarna uppger mellan grupperna endast beror på deras bostadsort eller om det är flera andra faktorer som påverkar. Det är möjligt att observation i aktiviteter kan påvisa fler svårigheter i användning av vardagsteknik. Författarna anser att studien kan användas vid en eventuell jämförelse mellan/med personer med funktionsnedsättningar.

8. SLUTSATS

Sammanfattningsvis visar studien att det finns skillnader i relevans när det gäller användning av vardagsteknik i dagliga aktiviteter hos personer i landsbygd och storstad. Personer i landsbygd uppgav fler svårigheter i användning av vardagsteknik än personer i storstad. Detta indikerar att relevans och svårigheter kan påverkas av var personer bor och de aktiviteter som utförs där. Vardagsteknik har betydelse för personers dagliga aktiviteter och arbetsterapeuter behöver uppmärksamma vilka faktorer som kan påverka svårigheter i användning.

9. REFERENSLISTA

Armanius Björlin, G., Basun, H., Beck-Friis, B., Ekman, L.S., Englund, E., Eriksdotter Jönhagen, M., Gustafsson, L., Nygård, L., Sparring Björksten, K., Terzis, B., Wahlund, L-O. & Wimo, A. (2004). *Om demens*. (2:a upplagan). Stockholm: Liber.

Björk, E. (2009). Many Become Losers when the Universal Design Perspective is Neglected: Exploring the True Cost of Ignoring Universal Design Principles. *Technology & Disability*, 21(4), 117-125.

Canadian Association of Occupational Therapists [CAOT]. (2002). Enabling occupation: an occupational therapy perspective. Ottawa; CAOT Publications ACE.

DePoy, E. & Gitlin N. L. (1999). *Forskning- en introduction*. Lund: Studentlitteratur.

Dolton, P. & Pelkonen, P. (2008). The Wage Effects of Computer Use: Evidence from WERS 2004. *British Journal of Industrial Relations*, 46(4), 587- 630.

Ejlertsson, G. (2003). *Statistik för hälsovetenskaparna*. Lund: Studentlitteratur.

European Institute for Design and Disability [EIDD]. (1993). Hämtad 28 november 2010, från EIDD Design for ALL Europe
<http://www.designforalleurope.org/>

Farnworth, L. (2003). Time use, tempo and temporality: Occupational therapy's core or someone else's business. *Australian Occupational Therapy Journal*, 50, 116-126.

Findahl, O. (2010). *Svenskarna och Internet 2010*. Hämtad 30 december 2010, från http://www.wii.se/publicerat/cat_view/37rapporter.html?orderby=dmdatepublished

Fisher, A. G. (2009). *Occupational therapy intervention process model: A model for planning and implementing top-down, client-centered, and occupation-based interventions*. Fort Collins: Three Star Press Inc.

Hocking, C. (1997). Person-object interaction model: Understanding the use of everyday objects. *Journal of Occupational Science: Australia*, 4(1), 27-35.

Hocking, C. (2000). Having and using objects in the Western world. *Journal of Occupational Science*, 7(3), 148-157.

Johansson, Y. (2003). *Äldre människor, yngre teknik: regionala skillnader i äldres tillgång till, användning av och attityder till dator och Internet*. Dalarnas forskningsråd.

Kielhofner, G. (2008). *Model of human occupation. Theory and application. (4th ed.)*. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.

Lange, M. & Smith, R. (2002). Technology and occupation: Contemporary viewpoints the future of electronic aids to daily living. *The American Journal of Occupational Therapy*, 56(1), 107-109.

Law, M. (2002). Participation in the occupations of everyday life. *The American Journal of Occupational Therapy*, 56(6), 640-649.

Lexell, J., Lindén, A., Lövgren Engström, A-L. & Larsson Lund, M. (2008). *Kognition och teknik (KogniTek). Slutrapport*. Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet.

Lim, C. (2008). *Taking account of age and generation effects: implications for inclusive design*. Thesis (PhD). University of Glasgow.

Lim, C. (2010). Designing Inclusive ICT Products for Older Users: Taking into Account the Technology Generation Effect. *Journal of Engineering Design*, 21(2/3), 189- 206.

Lindén, A., Lexell, J. & Larsson Lund, M. (2010). Perceived difficulties using everyday technology after acquired brain injury: influence on activity and participation. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 17, 267–275.

Lindén, A., Lexell, J. & Larsson Lund, M. (2011). Improvements of Task Performance in Daily Life After Acquired Brain Injury Using Commonly Available Everyday Technology. *Disabil Rehabil Assist Technol*, 6(3), 214.

Lövgren Engström, A-L., Lexell, J. & Larsson Lund, M. (2010). Difficulties in using everyday technology after an acquired brain injury: a qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 17(3), 225-232.

Morgan, W. (2010). What, Exactly, Is Occupational Satisfaction? Feature article. *Journal of Occupational Science*.

Nilsson, K., Sonn, U. & Dahlin Ivanoff, S. (2010). *Ny teknik, något för oss? En intervjustudie om de allra äldstas syn på vardagsteknologi*. Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet.

Nygård, L. & Starkhammar, S. (2003). Telephone use among noninstitutionalized persons with dementia living alone: Mapping out difficulties and response strategies. *Scandinavian Journal Caring Science*, 17, 239-49.

Nygård, L. & Starkhammar, S. (2007). The use of everyday technology by people with dementia living alone: Mapping out the difficulties. *Aging & Mental Health*, 11(2), 144-55.

Nygård, L. (2008). ETUQ frågeformulär och manual, version 2 för forskning. Opublicerad. Sektionen för arbetsterapi, Karolinska Institutet.

Nygård, L. & Rosenberg, L. (2010). *Teknik som stöd för personer med demens och deras anhöriga*. Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2007). *Forskningsprocessen*. Stockholm: Liber AB

Principles of Universal Design. (2008). *The Center for Universal Design*. Hämtad 2010-12-01 från

www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udnonenglishprinciples.html

Rosenberg, L., Kottorp, A., Winblad, B. & Nygård, L. (2009). Perceived difficulty in everyday technology use among older adults with or without cognitive deficits. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 16(4), 216-226.

Rosenberg, L., Nygård, L. & Kottorp, A. (2009). Everyday Technology Use Questionnaire (ETUQ) psychometric evaluation of a new assessment of competence in technology use. *OTJR: Occupational Participation Health*, 29(2), 52-62.

World Health Organisation [WHO]. (2001). *Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF)*. Geneva.

World Federation of Occupational Therapists (2010). Hämtad 11mars, 2011, från <http://www.wfot.org/information.asp>

Teknikens roll i samhället ökar och större delen av befolkningen använder en mängd olika vardagsteknik i sina dagliga aktiviteter exempelvis fjärrkontroller, mobiltelefoner, hushållselektronik, datorer, automatiska telefontjänster, bankomater och biljetautomater.

Vi har därför intresserat oss för att undersöka vilken vardagsteknik personer mellan 45-64 år använder i dagliga aktiviteter samt om de har svårigheter med användningen. Vi som genomför studien är två studenter som läser arbetsterapeutprogrammet vid Luleå tekniska universitet, sista terminen och studien genomförs som en del av vår utbildning.

Vi vänder oss till personer mellan 45-64 år, utan kända funktionsnedsättningar, med en förfråga om deltagande i studien. En intervju genomförs med hjälp av ett frågeformulär vid ett tillfälle på en plats som passar dig. Frågorna berör Din användning av vardagsteknik som Du behöver använda för att utföra olika aktiviteter. Planerad tid för tillfället är ca 45 minuter. De data som samlas in kan även komma att användas i framtida forskningsstudier om olika gruppers användning av vardagsteknik. Data kommer därför att förvaras oidentifierat i en databas. Den regionala etikprövningsnämnden vid Karolinska Institutet har gett sitt godkännande till upprättande av databasen.

De enskilda intervjuerna kommer inte att kunna identifieras till person eller ort vid redovisning av resultat. Data hanteras så att inga obehöriga kan få tillgång till den. Ditt deltagande är frivilligt och Du kan när som helst avbryta din medverkan utan att ange något skäl. Studien kommer att publiceras som ett examensarbete under hösten 2011 och finnas tillgänglig via Luleå Tekniska Universitets hemsida <http://epubl.ltu.se>.

Om du är intresserad av att delta i studien kan du ta kontakt med oss via telefon eller e-post.

Med vänliga hälsningar

Benozir Rahman
070-4939057
benrah-8@student.ltu.se

Natalia Seydakova
070-6913505
natsey-8@student.ltu.se

Handledare: Maria Larsson-Lund, Docent
Institutionen för hälsovetenskap
Luleå tekniska universitet
Växel: 0920 - 49 10 00
maria.larsson-lund@ltu.se

Informerat samtycke

Jag har fått skriftlig information om projektet "Användning av vardagsteknik" och jag är nöjd med den beskrivning jag har fått. Om jag har ytterligare frågor vet jag att jag när som helst kan kontakta de personer som leder projektet.

Jag förstår hur min medverkan i studien kommer att gå till.

Jag bekräftar att mitt deltagande är frivilligt. Jag vet att jag när som helst kan avbryta mitt deltagande utan att ange något skäl.

Jag är medveten om att resultaten av studien kommer att publiceras, men att inga data kommer att kunna härledas direkt till min person samt att allt material kommer att bearbetas och förvaras på ett betryggande sätt, allt enligt gällande lagstiftning.

Jag förstår att detta inte innebär några kostnader för mig.

Jag samtycker härmed till att delta i detta projekt

Underskrift.....

Datum.....

Namn textat.....